

Социализмнің делегейинде

Саннар болгаш фактылар

1919 жылда социализмнің кара чыгыс чыгуунуң чоңу 138 миллион кижиге санаттынып, кийин төрөлөгөнін 7,8 хуу болду турган. 1953 жылдын өзүндө социализм делегейин чоңуунуң саны 1 миллиард 112 миллион кижиге санаттынып, чер бөмбүрзүнүң бүгү чоңуунуң 35,5 хуу болган.

1917 жылда делегейин үлөтүрүп, продукцияга социализмнің кара чыгыс чыгуунуң үлүү үш хуудан азыраак болуп турган. Ал социализм чурттарын бистиң даярлавынча, индустрия продукциянын 37 ажыг хуууну бүдүрүп турар.

Социализм чурттарынын чигет куралдары азыраак турган. Оларнын үдүгүнө делегейин нефть куралдарын (шнчччччч) 80 ажыг хууу, демір даштын 60 ажыг хууу, демір руданың куралдарынын чартык кезинден ажыг, марганец рудаларынын — 90 хууу, калий дустарынын — 85 хууу онаажып турар.

Тос чылдарнын (1954—1962 чылдарын) дүргүзүндө СССР-де үлөтүрүп, продукциянын өздөштүрүлүшүндө чыда ортук темпери 10,7 хуу, АКШ-та—29 хуу болган. Моң-биле калы Совет Эвилелинде үлөтүрүп, продукциянын терини немедде өздөштүрүп, Катышкан Штаттарынын ийи катан ажыг болуп турар.

Бо чылын Совет Эвилели 1913 жылда ханын Россиян ажыг үдүргүзүшүнөн 52 катан ажыг үлөтүрүп, өске сөс-биле чыда ортук темпери 10,7 хуу, АКШ-та—29 хуу болган. Моң-биле калы Совет Эвилелинде үлөтүрүп, продукциянын терини немедде өздөштүрүп, Катышкан Штаттарынын ийи катан ажыг болуп турар.

Бо чылдын база киришчир-бишан айлыга, Совет эрге-чирганың бүгү чылдарнын дүргүзүндө күрөңдөп болгаш кооператив организацияларын калыпта салышкынары (колхоздарнын чоң) 385 миллиард чар рубль болган. Оларнын 43 хуу хирезин соолгу беш чылдарнын дүргүзүндө кириген.

Социализм чурттарында үлөтүрүп, продукциянын өздөштүрүлүшүндө чыда ортук темпери 1937 жыл-биле дөңсөөгө 1962 жылда сөс катан болду. Ол-ла үеңдү дүргүзүндө капитализм делегейде үлөтүрүп, продукциянын өздөштүрүлүшүндө чыда ортук темпери 1937 жыл-биле дөңсөөгө 1962 жылда сөс катан болду.

1920 жылда Совет республикага 8,699 киловатт ийин күчтүү 100 электростанцияларн дуа, ажылгалга кириген турган. Ал болгаш үргөддирген, иштик контролляциянын болгаш дашкы империализмдин интерес-терин аткаларын өтүрүп шыр ужурутуп турган чуртка эл чорук хууулашканын чүг болган.

Ол-ла база өске-ла чургайларын даярлашыа, В.И. Ленинниң бижээни болса: «Эвээш-дә болза, ол дээрге бистиң аажоку уду чуртувуса эге-дир, а черде мичан, эге салдынан, ажал шулуудан чорукан болгаш улчана дээр чоруп турар».

Чогу-на харын улам-на дээр болуп бар чылдар. Улам Октябрь-нин соонда бо 46-гы чылда 9,5 миллион киловатт ийин күчтүү электростанцияларын ажылгалга кириген турар.

Чеди чыл планында беш чылдарын дүргүзүндө ажилгал-ча күргөн электростанциялар-нын күчү 38,5 миллион киловатт болуп, ол болза, Франциянын бүгү электростанцияларын ийин күчтүдөн бүдүн чартык катан хире алып турар.

Блаңгын соолгу чылдарнын дүргүзүндө социализм экономика-нын шалкын өздөштүрүп, чыда ортук темпери 1937 жыл-биле дөңсөөгө 1962 жылда сөс катан болду.

гузуяда депшилелг бургуулар-лашкың-биле капырлаштар чо-руу турар. Текниктин депшилел-нин эң дүргөн темпери хандырып турар ийи дээрлер эң дүргөн жогжуп турар. Ол дээрге химия, машина тууру, энергетика, электроника-дыр.

ССРЭ-нин химия үлөтүрү Европада бирги черин болгаш делегей ийги черин ээлеп турар. Чеди чылдын чүгө баштайга дөрт чылдарында бейи 200 чар күчтүү химия бүдүрүлгелерин түдүп, ажилгалга кириген. Бо чы-лын химия продукциянын бүдүрү-ри 17 хуу, а химия үлөтүрүгө капитал салышкынары—36 хуу көүдээр.

Ийи чылдын дүргүзүндө—бо чылда болгаш келер чылда чур-ка чылда 17 миллион тонна ажыг минералдык кемшичилгелерин бүдүрүп талазы-биле чар күчтүрүн ажилгалга кириген турар. Химия кемшичилгелерин бүдү-рүп талазы-биле чар күчтүрүн өстүрүлгөн ийи темпери делегейде чыгыс-даа чурт бил-бес.

Эрткен чылда Совет Эвилели «инти рыноктуң» барыч-европа чурттары—Франция, ГФР, Италия, Бельгия, Голландия болгаш Люксембургту катар алдыга олар-нынан хой калды (76,3 миллион тонна) эң кызыгы, А чынарага бистиң чуртувусу 1913 жылда ГФР-нин амыг демскээрине эдилерип турганындан үш катан эвээш каңып бүдүргөн.

1929 жылда СССР (физиктл единицалар-биле алдыга) чүгө 3,3 муң тракторларын, а АКШ—2,2 муң тракторларын бүдүргөн. Бичалжак 1961 жылда бейи Совет Эвилелинде 15 аят күнүгө бүдүрүп 601 муң тракторларын бүдүргөн. АКШ-ка 450 муң тракторларын үндүргөн турган.

1913 жылда Россиянын үлөтүрү-п, куш-ажылдын бүдүрүчү-лүгүн деңгели АКШ-тын деңгели-нин чүгө 11 хуууу, Англиянын деңгели-нин — 20 хуууу, Германиянын деңгели-нин—21 хуууу болуп турган. Франциянын деңгели-нин — 30 хуууу болуп турган.

1962 жылда совет үлөтүрүп, куш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн деңгели 1913 чылдын деңгели-нин 126 катан азыраак, СССР бо чурта алдынын талазы-биле Барын Европаның бүгү кол-кол капитализм чурттары эрткен болгаш куш-ажылдын бүдүрүчү-лүгүн деңгелинде АКШ-тан ма-галды дыка кызыраан.

Бистиң социализм үлөтүрү-вус үлөтүрүп, куш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн деңгелинде 16 катан хойну берип турар. Чеди чылдын баштайгы дөрт чылдары-нын дүргүзүндө чоңа 6 миллион тельекарларын, 4,6 миллион хел чүбү машиналарын болгаш 2,5 миллион соодучуларын саткан.

1940 жылда-ла чурттуң улуг ажал-агыннга 202 муң чогады-галарын болгаш республикалар-ны саналдарын национализатор чорук чылда санажылга-биле алдыга, 90 миллион чар рубльди капиталгазын берген. 1962 жылда 2,818 муң чогадыгаларын бол-гаш национализатору саналдар-нын непертектел болгаш ол чорук 1 миллиард 655 муң рубльди капиталгазын берген.

Делегейде эң-не бедик механи-застаттыган улуг кодаз ажил-галык бистиң чуртувусуа түргү-түнгөн. Ол болза 40,6 муң колхоз-тар болгаш 8,6 муң совхозтар-дыр.

1928 жылда чурттуң шолдерине 27 муң тракторлар (колдуунда даштык чурттарын бүдүрүлгелерин) ийи тараа комбайнары болгаш 700 чык машиналары ажилдап турган. Эрткен чылда

кызыраа болгаш сөкчүлүккө 1 миллион 280 муң тракторлар, 7 ай ажал алып 553 муң комбайнар, 840 муң чык машина-лары болгаш өске-ла дыка хой машиналар бар турган.

СЭКП ТК-ның сентябрь Плен-мунун (1953 чыл) соонда эрткен он чылдарнын дүргүзүндө колхозтарнын оругалары 4 миллиард 960 миллион рубльден 15 миллиард 100 миллион рубльге чедер-кодурлуген.

ССРЭ-нин ажилчыларынын боттуг оругалары революция мурундагы үе-биле деңгээрге 5,9 катан, а колхозчуларын—7 ажыг катан өскөн.

Чеди чылдын баштайгы дөрт чылдарын дүргүзүндө хоорай-ларда болгаш ажилчы суурлар-да ажилчы чоңар 325 миллион дөңсөлгө метр чуртталга шүңчү алган. Ол болза 1913 жылда хава-рың Россияга хоорайнын бүгү чуртталга фондусундан барык ийи катан ажыг турар дээни ол.

Чуртталга тудуунуң кемчээли-нин болгаш темперинын талазы-биле СССР делегейде бирги черин ээлеп, АКШ-ты дыка ажал-ка АКШ-та бир муң чуртталга-ла онааштыр алдыга бастыра-лып ийи катан эвээш кварта-ларын тулап турар.

Совет кижилерин чаагай бай-далынын өздөштүрүп, мичык факт база айткан турар. Эрткен чыл-дын тоңуунда ажалга акса-ларында 12 миллиард 745 миле-тонна рубль туңгун салышкынары-нын 53,5 миллион салышкынары-нан калыптып турган. Ол болза а-лып мурундагы 1940 жылда салышкынарын түндүн 17 катан ажыг болуп турар.

Совет нийтиледди делегейде эң-не эртем болбааралдыг ний-тилед деп чөптү алап турар. 1962 чылдын январь 1-де дээр-ти эртемнилер 4,7 миллион, доос-паян дээр эртемнилер — 1,8 миллион, техникумдарын болгаш өске-ла ортук тускай өределге-лер чурттары дооканнар—9,2 мил-лион, доо ортук школалары доосканнар — 11,3 миллион бол-гаш чеди чыл школанын дооска-лар азы чеди чыл школанын өрү эртемнилер — 38,4 миллион кижиге санаттынып турган.

Чурттуң дээр болгаш ортук тускай өределге чурттары элди миллион оолдар, кыстар өрө-лөрүн турар. Дээр өределге чур-ттарынын студенттеринин чартык кезинден хойну бүдүрүлгө ажал-дашынан өөренип турар.

ССРЭ-де кижилерин намын-нын ортук үргүчүлүшүнүн революция мурундагы үе-биле деңгээрге 32-ден 73 хар чедер узанар.

1913 жылда ажилчы-ле 15 эмчилер оонажып турган болза, 1962 чыл-да—201 эмчилер оонажып турар.

ССРЭ-ге чыл бүрүдө 7 миллион ажилчы чоңар болгаш оларнын уруллары күрүңгөн соңга стр-доловизиянын күрөңгө-биле алыш-канын база эмилеп турар. Ал-ла миллион урулдарын школа намы-н четтеп урулдар албан чурттары-нде ажалга турар. 23 миллион кижиге ажалга, хой урулдарыг 3,5 миллион недер күрүңгө пос-собиляциян ап турар.

Бо чылдын чүгө бирги чарты-нда бейи чоң халас өределге-ге болгаш медицина хандырыл-ганын, азыраак, ийи болгаш азыраак шөлөөлөр үеинде төлө-дир, пенсия болгаш өске-ла тө-лөкөргө база чоңделгелер нийти-лел фондусуларын 15 мил-лард рубльди алган.

Октябрьнын 46 чыл оюнга алдар кылдыр

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның ажил-чы чоңары Улук Октябрьнын 46 чыл оюн буттарын байырлап кылдыр демделеп туралар. Ол най-гамчык хунге турасаал болдурган хурдалар бүдүрүлгелерде, албан чер-леринде болгаш өределге черлеринде эртин турар. Амычыл болгаш сту-дент клубтарда совет чечин чоңга болгаш документалдыг кинофиль-нерин көргүзүп турар.

Найсыралдыг парлалгазы, радио-зу болгаш телевидение Октябрь революциянын 46 чыл оюнга аажоң улуу кичээниги угандырдып турар. Сулунар чүүдөрүн, В. И. Ленин-ниң болгаш Н. С. Хрущевтин чурту-варын, Октябрь революциянын төгүзүндөн болгаш Совет Эвилели-нин амырдалынан хой санын чуртувары буттарынын орныннара-га чүүдөрүн турар. Октябрь революциянын 46 чыл ою деп улуг чүүлүгө «Нотисис де Ой» деп со-лун экономикаын, эртемни болгаш техниканын талазы-биле Совет Эви-линин аажоң улуг чедикшиини-рин дугайын чуулап турар бү-зүрелди чургайларын болгаш фак-тыларын айтып турар.

Грециянын демократтыг күштеринин улуг тийилгези

АФИНЫ. (СЭТА). Ноябрь 3-те Гре-ция болгаш парламент соңгууда эл-полюсич партиаларын улуг чедикшиини-биле доолаган. Олар балы-лашкынын 61 хууун алган. «Тун-туң эвилели» деп бургаз партия балылашкынын 42,2 хууун алган. Истен сүртүшкүндө бургаз өңкүч-чигөөлөр туралар, Чыгыс айл демократтыг чөөн партия (ЭДА) доо-нуң туружун быжылган. Ол партия 652,752 балылашкынын азы 14,5 хууун алган дээрин соңунан ай-тып турар. ЭДА-нын хой-хой тала-лашкылары реакциянык кандидаттар-ны аштырышканын таварышты-рар даш «тентүк эвилели» даш ба-дылааннар. Депшлгелерин партия балылашкынын 3,8 хууун алган.

«Национал радикал эвилел» (ЭРЭ) деп барын партия чүг аштырыш-канын таварышкан. Ол партия эртен соңгууларда ону даш балылаан соңкучуларын дөртүп бер кезин шыкшыган. Грециянын барын үлө-дигери чыдаар байдалы кажан-да бийлеп турганнар. Соңгууданың түнделерин «айгала» ЭРЭ-нин үдүрүчүлүгү Караманис политиктин ажал-чоругулардан чыйлаар мен деп шиптирлөөни меделгөн.

ЭДА-нын күөсөмү парлалга чурткан меделгелге соңгууданың түнделерин Грециянын демократтыг күштеринин тийилгези кылдыр үе-лөп көргөн. Демократтыг чыдакты туртуур деп «тентүк эвилели» ЭДА-нын күөсөмү кыйгырган.

Алжир-марокко кызыгаарда

НЬЮ-Йорк. (СЭТА). Фитиг хоорай-нын чоңууда Бен Уинф деп кы-зыгаар сууржугаштын районуң боолашкынын сөксаткан дугайын Алжирин албан төлөөкчүлери ноябрь 4-те лычтанга дээрин Ассамблея Пресс агенттед даштыктан. Ноябрь 3-түн эртенде Марокконун чепсектик күштеринин өргөзүн айткылары боолашкынын үеинде ийи кижини алжиркен херекетип ужуру билер алжир болуктер ме-делгөн.

Ассамблея Пресс агенттеддин Рабатта корреспондентинин кызы-гал чорудээни болган райондан ал-дынган районды барыдалаалыг, Фитигтин районуң боолашкынын сөксаткан дугайын база дынаткан. Алжир кезектер Фитигти боолал тур-ган деп марокко тала Алжирин бу-руудалып турган.

НАТО-нун парламентарийлеринин конференциясы

ПАРИЖ. (СЭТА). НАТО-нун элчел-иг парламент конференциясы ийи ажиттыган. Соңу атлантика өңүл-гелешининин кижигинери 14 чурттары (чуртунда соңгууда бо-луп турары-биле холбайты Греция-нын төлөөкчүлери кирипшөө) 200 хире парламентарийлер конферен-циянын ажилында кыражып турар.

Конференция ноябрь 8-ке чедер түргүчүлөр. Ярролг чепсектик ше-пелдерин кезиктеп хоругдар дугайында Москва Керези болгаш Чоң баз Барын чүктүн аразында харылааларга оң салдары, а ол мыкаш НАТО-нун иштиде байлаз болгаш НАТО-нун стратегиясы, «НАТО-нун хой таламы аяролг күштерин» тургузарынын төлөви-ли, АКШ биле өң европей эвил-лелеринин база «кирипейн тур-гар» чурттарынын аразында харыла-ларды дөң мыкаш нынгы айтырыл-ларын талазы-биле НАТО-нун чө-вүлдерин декабрьда болуң сөс ча-вүлгө сүмөни ук конференциянын киржикчилери ажилдап кылдыр ужу-рут.

Кижиниң чаагай чоруунга

* ХЕРЕГЛЕДИН НИИТИЛЭЛ ФОНДУЛАРЫНЫҢ ЧАЙГЫЛЫШ ЧОК ӨЗДӨШТӨРҮН ЧӨНҮП АМЫДАРАЛ ДЕНДЕДИ БИДЕРИНИН ЭН-НЕ ЧУГАДА БАЙДАЛАРЫНЫ БИРӨӨН. СССР-НИН АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫ АЖЫЛ ТӨЛӨВИРИНДЕ АЖЫР КИРИШКЕН АП ТУРАР ТӨЛӨВИРЛЕРНИ ЧАЙГЫЛДЕРИ АМ ҮЕДЕ ОЛАРЫНЫ БИРТӨР ОРУГАЛАРЫНЫ НИТИ ТУДУНУ ДӨРТТӨН БИРИ БООП ТУРАР.

Ажылчы чоңарнын нийтилел фондусунан аяп турар төлөвиридин болгаш чийгелдеринин таблица бо-дур (миллиард рубльге):

	1940	1950	1952	1962
Бүгү төлөвирил болгаш чийгелдер	4,2	12,2	12,9	28,4
оң иштинде:				
пенсиялар болгаш пособиелер	0,7	3,5	3,9	11,0

Дөрт кижиги чыгыс өт-бүдөгө ортумаа-биле хамаарып турар нийтилел фондусунан херегледия ниити түнү ам үеде чылда 500 рубльден ажыг болуп турар.

* ХООРАЙ БУРУЗУНДЕ, ажилчы суур болгаш колхозчу суур бурузунда чар-чаа куудучуларын, чаа-чаа бажынарын кавалдарынын хевир-шынчыи бисти өртүп турар. Чуртталга тудуунга чурт чыл бүрү хой акша-харенгиян үндүрүп турар. Совет эрге-чирганың чылдарында чуртталга тудуунга чүгө күрүңгөн күөсө-биле салышкынар барык-ла 55 миллиард рубль болган.

* ӨӨРЕДИЛГЕНИН ЯНЫЗ-БУРУ ХЕВИРЛЕРИ-БИЛЕ СССР-де 61 миллион ажыг кижиге хаара түттүнгөн. Ол дээрге чурттуң чоңуң дөрттүн биринден хойну өрө-нип турар дээр олдур. Совет Эвилелинде амыг үеде ниити билигин 227 муң школалары, дөрт муң ажыг аялди болгаш ортук тускай өределге черлер ажал-дап турар. Школа-интернаттарды, школаларда болгаш тургалар хүнөөр школаларда ам бо чылын 2,4 мил-лиондан ажыг өрөникчилер туруп турар. Ажылчы, кы-дө амыктарынын кезикки (жолчегил) школаларында бо өределге чылда (өт-өределгени мааза кий-риштирбашаан) 4 миллион ажыг кижиге өрөнип турар.

Сөөлү 10 чылдарда бистиң дээр өределге чер-лерин миллион ажыг инженерин белектеп үндүр-гөн. Ол болза бо-ла үеде АКШ-ка белектеп инженер-лерден барык-ла үш катан хуй. Чүгө 1963 жылда дээр өределге черлеринде болгаш техникумнарда 800 муң тускай эртемнигерин, азы 1914 чылга деңгээ-рге, оң 45 катан хойну белектеган.

* ХААНЫН РОССИЯГА ЧӨНҮН 10 муң кижиге бир-бүрүңгө-ле ортумаа-биле чыгыс эмчи онаажып турган.

ШЫДЫРАА Уш салыг Кыркан

1963 чылда Кызыл хоорайнын шы-дыраа талазы-биле чөптөну ат дээр 16 шымык шыдыраачыларын ара-зында демсел доостур чокушадан тудум-на, улам чымделген. Ам чүгө үш салыг аркан. Маргалаан-нын сөөлү салгыларын шыдыраа-чыларын аразында алаш болгаш оварымча чок чүүлөр бейи көстү-п турарын демселдин чийгелген-ни-биле таймалырап болуң.

Сөөлү ийи салгыта мурунал тур-ган эл Чыргал-оол бо ужуражым-кынарга удуп алып аргалыг тур-гаш, чүгө чартык сан немер. Дур-жугалыг шыдыраачылар элтер Христофоров биле Беркович тийле-гелери болуп, бирги черге улам чокушаданнар.

Тоску салгыт (маргалааннын ийги чартык) түнөп көргүзгө мичыкты Чыргал-оол — Кокорини, бирги разрычлар Беркович биле Зырянов амык шыдыраачылар Скобева биле Ануфриевти уткулап алган. Христофоров биле Кенин-Лоп-саянны, Огородников биле Калзан-ны, Ооржак биле Немковтуң са-лыгына хайым болуп доозугулаан.

Онуг салгыда Чыргал-оол биле Зырянов таваржы берген, Чыргал-оол мадага сичилан кош аргалын шыдап, уурамыкчыныга шаап халдар арганы берипкен. Бичалза-ла Чыргал-оол дооңуң байдалы бодамчалыг көстөр-биле быжылгап ал шыдап. Оларнын оюну хайым болу берген. Бо салгыда Христофоров—Немковту, Кенин-Лопсай—Огород-никовти, Скобева—Кокорини, Оюн—Милдарамын, Калзан—Забосаңи утку-лаан. Ануфриев биле Ооржактын ужуражымкынын хайым болган.

Он ийги салгыда Оюн биле Кал-занын салгы көрүчүлерин со-дуурамын болдурган. Оюн боңуңуң ик көжүң чөт ойнаш берте байла-га таваржы берген. Бичалза-ла оң удурамыкчыны дашо көшөр кы-гамын ол ажылдап, ноянын амык талазын дарыг эскерген, ужура-жымкыны Оюн уду хире чийди байдалга сонгаарлаттыган. Баштай-гы ийи салгыга улай уттура-лаа, сөөлүндө аштырышкың чок чор-п турган Зырянов үшкү разрыды Ско-бева уттурган элестип болган. Ол хун Христофоров—Ануфриевти, Иргит — Кокорини, Чыргал-оол — Белекти уткулаан.

Он ийги салгыда Чыргал-оол биле Христофоров ойнаан. Маргалаан-нын ол ийи шилдентерин оюу Христофоровтуң тийилгези-биле аюу-зуган. Ам маргалаанда Чыргал-оол мурунал турга-лаа, Христофоров алаз чартык-ла сан четес болу берген. Оске ужуражымкынарга Берко-вич — Кокорини, Ануфриев — Ого-родниковту, Зырянов—Иргитти у-ткулап алгалаан. Скобева биле Ир-гиттин ужуражымкынын хайым болган. Хоочун шыдыраачы Кенин-Лопсаян Оюнун удуп алганы со-лун болган.

Ноябрь 3-те ойнаттымаан болгаш сонгаарлаттыган ужуражымкынар болгулаан. Кенин-Лопсай Забо-саянни оюу сонгаарлаттыган.

Ычангап бирги, ийги черде Чыргал-оол биле Христофоровтуң аразында чартык-ла сан бар. Олар-ны шиптирлөөр оюнлар ам база бо-лур.

Д. КУУЛАР, 1-ги черенци суудызы.

Совет Эвилелинде 1963 чылдын өзүндө чоңуң ол хире саныга 20 эмчи санаттынып турган. Ол болза АКШ шыкаш мичык капитализм чурттан дыка ажып турар. Делегейин дөрт эмчиинин бирөөсү совет эмчи.

1913 жылда бистиң чуртувуса 208 муң эмчелер оорунары санаттынып турган азы 10 муң кижиге-ле—13 орун. 1953 чылдын өзүндө СССР-ге 1,9 миллион эмчелер оорунары, азы 10 муң кижиге-ле 87 орунар ламааржып турган.

* СССР-ГЕ ПЕНСИЯЛАРЫ ажилчынарга, албан-хаакчыларга болгаш оларын өт-бүдөлөрине күрүңгө херегилеринин күөсө-биле доозу-биле төлөп берип турар. Чүгө 1962 жылда, колхозтарын агылап үн-дүрүп берип турары, колхозчуларын пенсия ханды-рылазына кирген нийтилед чаргилдерин санаатка, пенсияларга төлөвиридин хангилдары 8,2 млрд. рубль болган. Амыг үеде күрүңгөн болгаш колхозтар-нын хандырылгында турар бүтү пенсиякерлеринин саны 25 миллиарддан ажыг кижиге.

* СССР-НИН АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫ чыл бүрү шөлө-агыларын эрген-биле хандырттыган. Оларын даш-талыгында болгаш өмөнөп алыгына санаторийле-рин, дашталыга бажынарын, курорттары хандыр-ган. Ажилчы чоңарнын чөптөрүндө ам 2 муң ажыг санаторийлер, улуг улуска 1.200 хире дүөкө санато-рийлер болгаш уруугага санаторийлер, 900 хире ды-шталыга бажынары бар.

* НИИТИЛЭЛ ФОНДУЛАРЫНДА ТӨЛӨВИРЛЕРНИН БОЛГаш ЧИЙГЕЛДЕРНИН УЖУР-ДУЗАНЫ өт-бүзө бюджеттеринин мичык сан-түңгө-биле тодараттынып турар. Чижер кылдыр, Видный хоорайда Элдук ян-чус аттыг комбинаттын ийди даараар ажилчыны Неца Явиги Феофилаванын өт-бүдөлүн аяп болур. Оон өт-бүдөлү беш кижиге Явиги Феофилавандан алганда, 1963 жылда профессионал-техниктиг училищаны доос-кан соонда оон кызы Геновефа фабрикага ажилдап турар. Явиги Феофилаванын аша—пенсиякер. Өт-бүдө ийи бирги уруугаларын, оларын бирөөни школада өөренип турар. Өт-бүдөлүнүн оларын 1962 жылда 2000 рубльден хой болган. Оон ийи пенсия төлөвири 1265 рубль, янзы-бүрү пособиелер болгаш шилал-дар—100 рубль ажыг. 1962 жылда оларын уруугалар-нын өределгезинде күрүңгө 1.000 хире рубльди чары-дан. Нециктерин өт-бүдөлүн ниити-биле 1962 жылда ажал төлөвириге немедде кылдыр 2.650 ажыг рубльди алган. Ичанган өт-бүдөлүн бүгү ору-галы чылда 4.665 рубль болган-дыр. Өт-бүдөлүн оругалында төлөвири болгаш чийгелдерин 57 хун болган.

Республикага АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бүгүн республикага шокор булут-чурдугу—12—17, оон өскөңгө—8—13, а Кызылга—8—10 град